

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **1017**

G.J. van Middelkoop
Kerkmodellen

MEDITATIEF **1022**

R. IJbema
Bidden

WANDELEN MET GOD **1023**

B. Luiten
Goede werken,
een probleem?

KERK IN ORDE **1025**

J. Westert
Naar een meer
activerende zorgplicht

LIED VAN DE WEEK **1027**

A. de Heer-de Jong
Lied 284: 'Olieve Heer,
geef vrede'

WEEKVERSLAG SYNODE **1034**

Piet G.B. de Vries
Op een klein stationnetje...

en verder...

Uit de kerken
Boekbespreking
Nieuw uitgekomen
Meegelezen

KERKELIJK LEVEN / G.J. van Middelkoop

KERKMODELLEN

Hoe ziet de kerk zichzelf? En hoe is haar relatie met de wereld? Daarover wordt verschillend gedacht. In 'Vijf broden en twee vissen' probeert dr. A. Noordegraaf dat in kaart te brengen door gebruik te maken van drie 'kerkmodellen'. Een model is een hulpmiddel om greep te krijgen op de dingen. Het schematiseert en vereenvoudigt. Het doet nooit helemaal recht aan de werkelijkheid. Maar het kan nuttig zijn om zicht te krijgen op de grote lijnen en de samenhang. Dat geldt ook voor de verschillende visies op kerk en samenleving.

Drie modellen

Voor de kerk zijn drie dingen van fundamenteel belang. Ze zet zich in voor de *verkondiging van het Woord* óf *hefgetuigenis*. Ze vormt een *gemeenschap*. En ze zet zich in voor *dienstbetoon*. Wat staat voorop? Afhankelijk van het antwoord op die vraag krijg je drie verschillende kerkmodellen.

*De *gemeenschap* staat voorop in het model van de Christus-belijdende volkskerk. Dit model is met

name in en na de Tweede Wereldoorlog ontwikkeld. Het vormt de achtergrond van de Hervormde kerkorde van 1951.

*Het *dienstbetoon* overheerst in het model van de dienende kerk voor anderen. Dat heeft met name in de jaren zestig en zeventig in de oecumene een grote rol gespeeld.

*De *verkondiging* is het centrale punt in het model van de kerk als getuigende gemeenschap. Noordegraaf ziet dat als een evangelisch-piëtistisch model, dat sinds 1970 onder invloed van de evan-

gelicale stromingen in **nemen**-
de mate aandacht krijgt.

De Christus-belijdende volkskerk

Je kunt het begrip 'volkskerk' verschillend opvatten. Noordegraaf wil het normatief zien en spreekt – net als de Hervormde kerkorde van 1951 – over

- een belijdende volkskerk
- die historisch verbonden is met het (Nederlandse) volk
- en daarom de apostolaire taak van zending en evangelisatie tot haar wezen rekent
- haar verantwoordelijkheid voor de samenleving tot uiting brengt door een profetisch-ambtelijk spreken
- en vanuit een theocratische visie

KERNREDACTIE:

DRS. Q.J. VAN MIDDELKOOP,
DRS. A.L.Th. DE BRUIJNE.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DR. E.A. DE BOER, DR. B. BOS,
DRS. I.D. HAARSMA, DR. P. HOUTMAN,
PROF. DR. B. KAMPHUIS,
DRS. B. LUITEN, DR. K. DE VRIES.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DR. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DR. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

H. PRINS, Busten Nieuwstraat 86-1, 8261 AX
Kampen, Tel. (038) 3331242

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24,8260 AA Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25,4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f. 90,00 per jaar; f. 49,00 per halfjaar; studenten f. 74,50 per jaar (binnenland). Buitenland: f. 149,00 per jaar (Eumapa zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de bestellingstermijn (opzegging van jaarabonnement vóór 1 november, van een halfjaarabonnement vóór 1 juni).

Losse nummers f. 2,05 (excl. Porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Bralectah.
Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f. 0,95 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0185-5181

de kerstening van de samenleving ten doel heeft.

Bij 'gemeenschap' moeten we dus niet alleen denken aan de gemeenschap die de kerk is, maar ook aan verbondenheid met het volk. De kerk is 'moeder des volks' zei Kraemer. Hij stond dan ook afwijzend tegenover het Kuiperiaanse antithese-denken zoals dat in het verzuilde Nederland in vele christelijke organisaties gestalte kreeg. Omdat de kerk priesterlijk en apostolisch gericht is op héél het volk en héél de wereld, kan zij niet berusten in de opsplitsing van ons volk in een christelijk en een niet-christelijk volksdeel. En voor Van Ruler was Nederland nog altijd een gedoopte natie. Dat leidde tot een brede en open omschrijving van het lidmaatschap van de kerk. De uit Hervormde ouders geboren en horende er helemaal bij. En waar de kerk de natie verenigt, verdeelt de christelijke organisatie haar. Maar het gaat God om kerstening: het herstel en de redding van de schepping.

Minderheidskerk als volkskerk

Terugblikkend geeft Noordegraaf het volgende oordeel. De Christus belijdende volkskerk wilde aan volk en wereld het heil in Christus verkondigen. De kern daarvan was de gemeenschap met God door de verzoening in Christus. Rechtvaardigheid en humaniteit in deze wereld hingen daarmee samen. De NHK wilde verkondigend Christus Heer is over heel het leven en dat alles Hem moet eren. Dat mag niet worden afgedaan als Hervormd imperialisme en verkerkelijking van het leven. Het ging om een theocratisch élan, een besef dat typerend is voor de gereformeerde reformatie. Het gaat niet alleen om rechtvaardiging, maar ook om heiliging. Een kerk die in de gereformeerde traditie staat, kan dan ook niet afzien van haar politieke en sociale verantwoordelijkheid in haar spreken en handelen, vindt Noordegraaf.

Kritisch is hij als het gaat om de inhoud van de boodschap. Wordt die niet hoe langer hoe meer overgelaten aan de subjectieve interpretatie? Een apostolair praktisch handelen dat niet meer helemaal verworteld is in het apostolisch getuigenis, bleek op den duur weerloos tegenover de oprukkende secularisatie. En verder: werd wel gezien dat de boodschap ook om gelovige aanvaarding vraagt? Dat God zijn heil niet brengt zonder dat mensen hun hart aan Hem gewonnen gegeven hebben? En grijp je in deze benadering niet teveel vooruit op het Koninkrijk van God, dat toch pas echt komt aan het eind der tijden? Volgens velen zijn de grote idealen van de apostolaatstheologie en van de kerk als middelpunt van de samenleving stuk gelopen en bankroet. Noordegraaf wil er echter geen afscheid van nemen. We zullen, zegt hij, ons de vraag moeten stellen of en hoe een minderheidskerk in de huidige samenleving Christus-belijdende volkskerk kan zijn. Want we moeten aandacht houden voor de schare. Verantwoordelijkheid kennen voor de samenleving. Profetisch de heerschappij van Christus blijven Mogen. Dat is in de gereformeerde traditie onopgeefbaar.

Dienende kerk voor anderen

In de jaren zestig kwam het model op van een kerk als dienaar, een kerk voor de wereld, een kerk voor anderen. Je komt het tegen bij de politieke en bevrijdings-theologen, maar ook vandaag werkt het door. Voor Karl Barth is de toewending naar de wereld zaaiend voor de gemeente, dat hij het zelfs als een kenmerk van de kerk ziet. De kerk is er voor de wereld en beide zijn ze op weg naar het Rijk van God. De wereld is in zijn visie immers een in Christus verzoende en gerechtvaardigde wereld. Hoekendijk ziet in de kerk een instrument van Gods verlossend handelen in deze wereld. Haat dienst aan de

wereld wordt door hem **maatschap-pijkritisch** ingevuld als strijd om de **structuurverandering** in de samenleving. God is dan ook niet primair geïnteresseerd in de kerk en in haar opbouw, maar in de wereld. We ontdekken dat God aan het werk is met een transformatie van de wereld. Hij bevrijdt van onderdrukkende machten, Hij brengt groeien de humaniteit. Hij realiseert heelheid en gerechtigheid. De **kerk** moet **letten** op wat in de wereld hieraan wordt gedaan. Ze moet inspielen op de agenda van de wereld. Zo dragen kerken en christenen bij aan de **sjaloom** in deze wereld.

Bijbels dienen

in zijn beoordeling stelt Noordegraaf, dat dit model van de dienen-de **kerk** voor anderen ernst maakt met een belangrijke bijbelse notie. Namelijk die van de navolging en dienst, in het spoor van Christus. Hij kwam **immers** om te dienen. Terecht doet dit model een **appèl** op de kerk om niet introvert te worden. Maar Noordegraaf is **kritisch** over het positieve spreken over 'de wereld'. Wordt niet vergeten, dat eerst verzoening nodig is? En dat daarvoor primair het evangelie gepredikt moet worden? En hoe zie je de aard en de inhoud van het heil? Bijbels bezien is dat toch meer dan humaniteit en welzijn? Het gaat toch allereerst om het herstel van de relatie met God? in de positieve acceptatie van de wereld vergeet dit model, dat het evangelie altijd vreemd is aan de aspiraties van mensen. En daarom antithetisch staat tegenover elke vorm van ongelof binnen en buiten de kerk. Dit model leidde tot aanpassing van de kerk aan de wereld en heeft zo ten diepste de secularisering van het leven bevorderd. Toch wil Noordegraaf ook van deze benadering blijven leren. En er naar zoeken hoe we op bijbelse wijze vorm **kunnen** geven aan de **missionaire** dienst zonder daarbij het eigen van de kerk als geloofsgemeenschap te verliezen.

De kerk als getuigende gemeenschap

Het derde model dat Noordegraaf bespreekt, is dat van de **evangelicale** stroming **binnen** en buiten de Wereldraad van Kerken. Zij streeft naar gemeentevernieuwing op basis van orthodoxe uitgangspunten.

Noordegraaf citeert het *Evangelisch Manifest* van de **Hervormde** en synodaal **Gereformeerde** predikanten die in een evangelisch werkverband binnen hun kerken **naar een** geestelijke vernieuwing streven:

'Wij geloven dat de gemeente van Jezus Christus primair een gemeenschap is van mensen die Hem aanvaarden als de Heer en Heiland van hun leven. De gemeente is het huisgezin van God, waarin wij groeien in geloof en onze geestelijke gaven ontdekken en leren gebruiken. Het is ook de gemeente, die zowel Basis als instrument is voor het uitvoeren van de zendingsopdracht'.

Er zijn veel verschillen binnen de evangelicale stroming. Wat hen verbindt is de grote nadruk op de geestelijke eenheid van alle ware gelovigen. Zij zien de **kerk** als vergadering van vernieuwde, gelovige en belijdende **christenen**. Die geïnspireerd door de Heilige Geest zich inzetten voor de zaak van hun Heer als een levende en getuigende gemeente. Evangelisatie in de zin van het winnen van mensen voor Christus heeft hoge prioriteit. Wel groeit het besef dat woord en daad bijeen behoren. Meestal uit zich de maatschappelijke betrokkenheid in individuele hulpverlening. Zij doen niet aan sociaal-politieke actie die de structuren wil verbeteren.

Zij **benadrukken** het onderscheid tussen gemeente en wereld **sterk**. Ze **staan kritisch** tegenover allerlei ontwikkelingen in de gesecculariseerde **samenleving**. Ze leven in een apocalyptisch besef. We verkeren in de laatste fase van de geschiedenis en de grote worsteling van Christus en de **antichrist** is aan gebroken.

Naar hun opvatting kan en zal ge-

meentevernieuwing leiden tot groei. En dat zowel getalsmatig als kwalitatief. In **geloofsversterking**, vernieuwing van de gemeente en groei in gemeenschap. Door middel van tal van concrete activiteiten wil **men** werken aan de opbouw van de gemeente.

Goede correcties

Hoe taxeert Noordegraaf dit? Hij vindt dat de evangelische benadering typisch modern is en daarom goed inspeelt op de **trends** van vandaag. Hij wijst op het individuele keuze-element. En op de neiging zich vooral bezig te houden met de morele vragen in de persoonlijke sfeer: huwelijk, gezin, seksualiteit, **abortus**, euthanasie. Evangelischen bemoeien zich weinig met de vragen van geloof en politiek. Als derde punt noemt hij, dat **men** sterke aandacht heeft voor wat het geloof betekent voor het psychisch functioneren van mensen, voor innerlijke genezing en persoonlijke groei. Hij herkent zich in het orthodoxe in hun geloof en in hun nadruk op de beleving. Het gaat in het geloof immers niet om het aanhangen van leerstellingen, maar om de mystieke eenheid met Christus. Om een beleefd belijden, dat uitkomt in een vroomheid in de **praktijk** van elke dag. Juist hun sterke persoonlijke vroomheid is de basis van hun missionaire betrokkenheid.

Kritiek heeft Noordegraaf op het feit dat het persoonlijk **geloof** niet wordt geplaatst in de context van **verkiezing**, verbond en kerk. Hun **kerkmodel** doet hen meestal ook sterk afwijzend staan tegenover de praktijken van de volkskerk. Noordegraaf stelt de vraag of zij wel echt geïnteresseerd **zijn** in het herstel van heel de kerk temidden van het **volk**. En of zij de doperse verleiding van de zuivere gemeente willen **weerstaan**.

Zijn de **evangelischen** vaak **niet** te optimistisch? Ze verwachten veel van de heiliging in deze bedeling. Is er ook nog plaats voor de rechtvaardiging?

Voor aanvechting, schuld en besef van verlorenheid?

Maar Noordegraaf vindt wel, dat veel elementen van het model van de kerk als getuigende gemeenschap een goede correctie bieden voor gebreken in de **andere** modellen.

Uitdaging: zoeken naar een evenwicht

Wat kunnen we nu met deze modellen? Noordegraaf wil de **sterke** punten van de verschillende **benaderingen** met elkaar verbinden. Op dit moment is het zo, dat veel gemeenten in onzekerheid verkeren over wat nu het eigene en het onderscheidende van de gemeente is. Vaak komen in één gemeente twee of meer opvattingen over identiteit voor. Of er heerst een **spanning** tussen openheid en identiteit. De ene vleugel is vooral geïnteresseerd in openheid naar de wereld toe. De andere groep is uitsluitend bezig met de binnenkerkelijke vragen. Naar de mening van Noordegraaf **ligt de uitdaging voor de missionaire gemeente van de toekomst dan ook in de opgave om spiritualiteit en engagement, getuigenis en dienst, 'binnen' en 'buiten' op elkaar te betrekken. Hoe kan de gemeente haar missionaire openheid naar de wereld toe handhaven zonder haar eigenheid, haar identiteit te verliezen? En hoe vertaalt zich deze vraag in visie en beleid?**

God brengt heil en welzijn

In het vijfde hoofdstuk tekent Noordegraaf zijn eigen visie op missionair-gemeente-zijn. Hij **bekijkt** dat vanuit twee **gezichtspunten**: de **zendende God** die mensen in **zijn** dienst neemt **en** de komst van **Gods Koninkrijk**.

Wat bedoelt hij met 'de zendende God' of de 'missio Dei'? God komt met **zijn** liefde naar de wereld, **die** Zijn wereld **is**. **God** is de Schepper van deze wereld, en **daarom** mogen **wij** er niet negatief tegenover staan. De wereld als geschapen werkelijk-

heid moeten we positief waarderen. Dat brengt met zich mee, dat we de missionaire benadering niet mogen versmallen, alsof het God alleen **maar** zou gaan om de **redding** van de enkele mens. Het **gaat** God om de breedte van de hele geschapen werkelijkheid. De **zendende** God is de Schepper die naar **Zijn** schepse-len op mek **blijft** en ze weet te bereiken. Hij **zendt** Zijn profeten. Hij zendt Jezus Christus. Hij zendt de Heilige Geest. En door de Geest wordt de gemeente opgenomen in dit zendende werk van God. Dit zendende werk **van** God heeft volgens Noordegraaf als doel de **openbaring** van **het Koninkrijk** van God in deze wereld 'als bevrijdend heil en bindend recht'. Dat Koninkrijk is een werkelijkheid die doorbreekt in het heden en die **tegelijk** voorwerp **van** verwachting **blijft**. Wat houdt het heil **van** het Koninkrijk in? Is het in de eerste plaats op de enkeling betrokken of **raakt** het vooral het collectieve verband?

Wat betekent het voor het concrete leven op aarde, zowel voor het individuele bestaan met **zijn** vragen rondom schuld, leed en **zin**, als voor de politieke **en** maatschappelijke aspecten **van** het **bestaan**? En waarin ligt de concrete invulling **van** het heil in de context van vandaag?

In onze tijd verschuift de aandacht van de verkondiging van de **verzoening** naar een ethisch appel tot gehoorzaamheid. Of naar **een** op ervaringen gerichte zoektocht naar de zin van het leven. Maar **we** moeten **verzoening** en **Koninkrijk wel bij elkaar houden**. Het is geen **òf - òf**. **Het gaat God uiteindelijk om de oprichting van zijn rijk op aarde. Maar het draait in deze bedeling om de verzoening door Christus.** We moeten oppassen voor **eenzijdigheden** en versmalling. Noordegraaf ziet een versmalling in de orthodox-piëtistische vleugel **van** de kerk, waar men **sterke aandacht heeft voor de redding van de ziel**, maar de rest uit het oog verliest. Maar in andere delen van de kerk dreigt missionair werk op te gaan in

humanisering van de samenleving, sociaal-politiek dienstbetoon, welzijnswerk en politiek protest. Dan heb je een horizontalistische versmalling die vergeet **dat** het allereerst nodig is, dat de verhouding met God weer hersteld wordt door **Jezus Christus**.

We moeten **heil** en **welzijn bij elkaar** houden: het sociale en het persoonlijke, de omgang **met** God en de aandacht voor **buurtopbouw** en **vredevragen**. Het **gaat** in het evangelie om het **totale** heil voor het totale leven. Bet hart ligt **in de verzoening**, de reikwijdte in het Koninkrijk. **Hart en reikwijdte** moeten we zien als een onlosmakelijke eenheid. Dan **kunnen** we **eenzijdigheden** te boven komen. In de ontwikkeling van de gereformeerde traditie **heeft de prediking van de rechtvaardiging een sterke verinnerlijking** en individualisering ondergaan. Dat vraagt om een **herijking** van deze traditie. Zo krijgen we een breder perspectief.

De gemeente in Gods heilshandelen

God werkt dus in deze **wereld** naar **Zijn Rijk** toe. In dat werk neemt de **gemeente een** bijzondere plaats in. Het boek Handelingen is bij uitstek missionair. De vorming, groei **en** uitbreiding van de gemeente **is daarin** een belangrijk **thema**. Ze is een theocratische gemeenschap die bij Christus **hoort** en in Zijn heil deelt. Maar ze is niet alleen **téken van** het Koninkrijk, maar ook **getuige** en dienaar daarvan. Ze is **vrucht van het herscheppend werk van de Heilige Geest** en tegelijk 'instrument **van de Geest om het heil van Christus te bemiddelen naar de wereld**'. De na-oorlogse bezinning op wat de kerk is, **heeft onze** blik gescherpt voor het missionaire als een wezenlijk **kenmerk van** het gemeente-zijn. Het is maar niet een aanhangsel, maar **wezenlijk voor de identiteit van de kerk**: 'om Gods grote daden te verkondigen' zegt Petrus (1 Petrus 2:9). Zonder missionair élan is de kerk geen zout der

aarde, gem licht der wereld, **geen** stad op **een** berg. Waarom **moet** het gaan in het missionaire? Allereerst om **getuigenis**. Daarna ook om **gemeenschap**, **dienstbetoon** in bevestiging **van** recht en gerechtigheid.

Apartheid en eigenheid

Noordegraaf waardeert dus positief de wending van het denken over de kerk in de richting van missionair gemeente-zijn. Maar, zegt hij, we **moeten** daarbij de **apartheid** en **eigenheid** van de kerk niet vergeten. Het Nieuwe Testament tekent de gemeente als een bijzondere **gemeenschap**, het **lichaam van Christus**. En het gaat de apostelen **dan** ook allereerst om het **interne leven van de gemeente**. Be versterking van het **geloof**, de **heiliging** van het laven. En voor alles de opbouw tot een vitale geloofsgemeenschap. Ze is er primair voor God en zo **voor** Zijn wereld. En dat betekent dat zij iets apart in de wereld **mag** en **moet zijn**. Gemeente en wereld behoren op **een** verschillende wijze aan Christus toe. Dat houdt in: enerzijds **solidariteit**, maar anderzijds ook **antithese**. Dat zijn zijde en keerzijde van dezelfde werkelijkheid.

Taxatie

1. Noordegraaf wil de dingen bekijken in **gereformeerd-confessioneel perspectief**. Dat houdt voor hem ook in een bepaald theocratisch perspectief, dat wij niet **delen**. Het **spreken over een volkskerk** of een vaderlandse kerk mist een bijbelse basis. Dat geldt nog meer van het **merkwaardige spreken over 'de schare'**. Noordegraaf kiest ook voor vandaag voor het model van de **volkskerk**. Daarmee geeft hij een theologische fundering voor een blijven in een kerkgenootschap dat als **geheel geen Christus-belijdende gemeenschap** genoemd kan worden. Met **dankbaarheid** kun je plaatselijke trouw aan de belijdenis constate-

ren. Maar helaas blijft **men** in het kader van een kerk die, gelet op **wat** we belijden in NGB 29, geen ware kerk kan heten. Binding aan **dat kerkgenootschap** **verzwakt** ook de binding aan het gereformeerd belijden. Verzwakt ook een **echt profetisch spreken naar binnen** en **naar buiten**. Profetisch spreken betekent toch ook een ingaan tegen valse profetie?

2. Noordegraaf **stelt** terecht vragen bij een **bepaalde gereformeerde traditie**, de **pietistische traditie** van de **Nader Reformatie**. Hij doet dat vanuit de **algemene theologische bezinning** in en **buiten zijn plurale kerk**. Hij lijkt **rekening te willen houden met de verschillende inzichten** en met ieder in gesprek te willen blijven. **Mijns inziens** ontwijkt hij daarin teveel het **maken van keuzes** en het **afwijzen van wat niet met ons gereformeerd belijden smakt**.
3. Zijn pleidooi voor een **brede opvatting van het heil** - hart en reikwijdte - **kunnen we bijval len**. Daarbij moeten we wel de vraag stellen of juist de **breedte van het heil** niet vooral een **zaak is van de toekomst die God zal geven**. En af de **beperkte uitstraling van het leven en optreden van kerk en gelovigen in hun omgeving** wel echt heil mag heten.
4. Zijn aansluiten bij de theologische ontwikkelingen van de **laatste halve eeuw** **roept** vragen op. Het theologisch spreken over de **zendende God** lijkt mij bijbels **aanvechtbaar**. Moet je de kerk **niet vooral zien als de vrucht van het herscheppende werk** van de Heilige Geest? Gaat het God

er niet vooral om Zich een **wel-toegerust volk te bereiden**? Een **koninklijk priesterschap**, een **heilige natie**, een **volk dat Gods eigendom is**? Om ons vrij te **maken van alle ongerechtigheid** en voor Zich te reinigen als **een eigen voik**, **volijverig** in goede werken?

In Zijn actie tot her-schepping begint God bij de **mens en zijn opstandig hart**. Als dat God weer als **koning aanvaardt**, zal dit gaan **doorwerken** in heel het leven. In het persoonlijk en in het sociale en **zakelijke functioneren**. Misschien gaat het ook zegen verspreiden in onze omgeving. De **koninklijke heerschappij van God** in het **leven van zijn kinderen** groeit, maar blijft in deze bedeling toch **nog heel onvolkomen**. Stukwerk en vaak meer **zaak van belofte dan van werkelijkheid**. Dat geldt ook van het volk **van God**, de nieuwe mensheid, het volk **van Gods Koninkrijk**. Dat heeft **het** meer nodig door zijn **Koning beschermd en onderhouden te worden**, dan dat het **zelf** veel actie kan ontplooiën om nu reeds heil in deze wereld te verbreiden. Zo bezien lijkt het mij de **vraag of je mag zeggen**, dat de kerk 'instrument is van de Geest om het heil van Christus naar de wereld te bemiddelen'. Is het **niet nodig** heel kritisch om te gaan met allerlei theologische **ideeën over de missionaire gemeente**? Was de bron van & 'wending in de leer over de kerk richting missionair gemeente-zijn' wel zuiver? Moet je dan **niet scherp onderscheiden** wat **men** bedoelt en wat **men wil**, **alvorens** in dat **gedachteklimaat mee te gaan**? Zeker **wanneer** je gereformeerd-confessioneel wilt spreken? Naar het mij lijkt, wil

De Reformatie

Het eerste nummer van de **75e jaargang**
Extra nummers! f 2,50

Bel 0113-215591

Noordegraaf in **zijn** terechte pleidooi **voor** een missionaire **instelling** van de kerk dingen verenigen **die** onverenigbaar zijn.

Hemelse en aardse vrede

Voor Augustinus zijn christenen burgers van een hemels koninkrijk. Naar dat **rijk** zijn ze op weg, ook tijdens **hun** aardse leven, ook als onderdanen van **aardse rijken**. In deze bedeling heb je mensen die bij Gods eeuwig **koninkrijk** behoren en mensen die de duivel in hun leven laten heersen. Mensen die leven uit het geloof en mensen **die** dat **niet** doen. Een volk van gelovigen en een volk van ongelovigen. Een gemeenschap van vromen en een gemeenschap van goddelozen. Een stad van God en een stad van de duivel. Twee gemeenschappen dus, tegengesteld aan elkaar. Beide soorten mensen leven samen op aarde, **maar** met een verschillende instelling en een ander **levensperspectief**. Gelovigen en ongelovigen delen het sterfelijke leven op aarde. Beide groepen hebben dan **ook belang bij** een 'aardse vrede', die erop **gericht is** het sterfelijk leven in stand te houden. Daaraan kunnen zij eendrachtig **samen** werken. **Maar** de burgers **van** het hemelse **koninkrijk** kijken verder en streven naar de hemelse **vrede**, die daarin bestaat dat God regeert over de **mens** en dat de **mens** Hem **met plezier gehoorzaamt**. Het lijkt mij van groot belang dit onderscheid van hemelse en aardse vrede goed in het oog te houden. Zowel voor een echt gereformeerd-confessionele kijk op de **kerk** als voor een bijbelse visie op het **optreden** van kerk en gelovigen in deze wereld.

Drs. G.J. van Middelkoop is oud-conrector van de Gereformeerde Scholengemeenschap te Rotterdam en oud-rector van de Gereformeerde Scholengemeenschap te Amersfoort.

BIDDEN

Gebedje

Handjes gevouwen,
'k sluit de oogjes nu,
zacht **klinkt mijn** bidden,
Heiland, tot U.

– Zo bidden **kinderen**. Kinderen, dat **zijn** mensen die op de een of andere manier **voorrang** hebben in het **Koninkrijk**. Dat **Koninkrijk** is dan ook **niet** van deze wereld. Daarom doen we onze ogen ook dicht bij het bidden. Dan zijn **we** even van de wereld. Het hoofd in de wolken, maar de **voeten** op de grond. En **we vouwen** de handen – of de handjes. Want we onderbreken even **het** bouwen hier, op aarde. **Onze** handen **rusten**. Handen vouwen, ogen dicht: dat is **eerbiedig**.

Handen

Ik ken een zuster die met de handen open en omhooggeheven bidt. Een **beetje evangelisch** zeker, zult u denken. Dat dacht ik **eigenlijk** ook. Totdat we bij het bijbellezen op een woord van Paulus stuitten. 'Ik wil dan, dat de mannen op iedere plaats bidden met opheffing van heilige handen, zonder toorn **en twist**' – **1 Tim. 2: 8**. Laten we er even overheen stappen dat Paulus van mannen spreekt en ik van **een** zuster. Het gaat me even om die handen. Handjes gevouwen – of handen geheven?

Uiterlijk

'Wat **maakt** dat nu uit, hoe je je handen houdt. Gevouwen, geheven, het gaat om het **gebed**.' **Daar zit** wat in. De Geest laat Paulus niet de nadruk leggen op het opheffen van de handen, maar op het heilige

R. Ijbema

daarvan: zonder toom **en twist**. **Maar** het blijft een vorm met een bijbels voorbeeld: bidden met opgeheven handen. En natuurlijk proberen we het evangelie **vorm** te geven in onze cultuur. En dan verandert er wel eens **wat**. Zo bent u waarschijnlijk gedoopt met een paar handen vol water en niet door onderdompeling. Zo bidt u waarschijnlijk met gevouwen handen en niet met opgeheven handen. Het gaat immers niet om de buitenkant, de **vorm**, het uiterlijk. Het gaat om de **kern**.

Bedelaar

Soms, heel soms, in het buitenland misschien, staat **er** iemand voor je met opgeheven handen. Nee, begrip me niet verkeerd, niet agressief. Het **gaat hier** om een bedelaar. **Iemand** die leeft van de geef. Iemand die de laatste schaamte heeft weggelegd. Zou u zich niet diep schamen, wanneer u daar zo zou staan? Dan ben je diep gezonken. Zelf redt je het niet meer. **Inderdaad**. Zo voelde die zuster zich tegenover God. **De** schaamte voorbij: ik red het niet meer, Heer. Weest u alstublieft **mijn** redder. Hier zijn mijn **handen**, lege handen. Alleen U kunt ze vullen. **Ik** ben een bedelaar bij U.

Ogen

Handen vouwen, ogen dicht. Zo **kun** je bidden. Handen geheven, ogen dicht. Zo **kun** het ook. Maar **over** die ogen nog **één** ding. Doe ze goed open, na het 'amen'. Bedelaar, je weet niet wat je ziet.

Ds. R. Ijbema is predikant van de Gereformeerde Kerk te Wijnjewoude.

GOEDE WERKEN, EEN PROBLEEM?

B. Luiten

***Dat** probleem kan er zomaar zijn. Want onze werken zijn niet zo gauw goed. Nee, we verdienen er niet mee. Maar als ons leven niet in orde is, staan we buiten de zaligheid. Dus moeten onze prestaties toch wel een zeker niveau hebben.*

Ongerustheid is het gevolg. Of misschien is het wel angst. Wat is daar aan te doen? Meer goede werken verrichten, je inzetten voor van alles en nog wat. Dan lijkt het allemaal wat beter. Maar helaas, dat voelt niet goed. De onzekerheid verdwijnt er niet door.

Moet je daarover treuren?

Je kunt het ook anders leren zien: de Heilige Geest laat niet toe, dat je rust vindt in een schijn-zekerheid. En Hij wil je afleren om je als christen te bewijzen vanuit een houding van ongerustheid of angst. Want dat is niet goed. Het is zelfs ongezond. Je kunt er compleet gestrest van worden, en depressief.

Blikrichting

Het punt is: welke kant kijk je op, als je goede werken wilt doen? Kijk je naar je Heer, in de hoop dat Hij goedkeurend zal kijken? Dat Hij je prestaties zal tellen, wegen, en voldoende zal bevinden? Gevoelsmatig zijn we daartoe geneigd, maar dat is nu net de reden waarom het mensenhart onrustig kan blijven. Want we kennen van binnenuit onze hiaten, onze bijbedoelingen en verdere onzuiverheden. Het goedkeurend knik-je wachten we dan niet eens meer af, we schudden zelf al 'nee'. Sterker nog: onze werken kunnen

voor God niet eens bestaan, tenzij Hij ze reinigt met het bloed van Golgotha. Zo liggen de verhoudingen. Een geweldige belofte ligt daarin: God wil ze reinigen en zo heel onze levensinhoud bewaren. Zalig ben je, als je in Christus leeft en sterft, je werken volgen je na! Eens zul je je ogen wijdopen, als je ziet dat je goede werken je brui-
lofskleed vormen (Opb.19). Maar houd nu dan op met het streven naar een aanvaardbaar niveau van leven en werken. Uit jezelf ml je dat nooit bereiken, Zo blijf je onrustig, óf je schept een soort eigen veiligheid, maar dan wel buiten Christus om.

Maar als je nu eens wat meer naar je omgeving zou kijken, in het vertrouwen dat het tussen God en jou goed zit. Omdat Hij dat zegt, en al je tekorten bedekt. En omdat Hij naar je toekomt en met je verbonden wil zijn in eeuwige liefde. Dan ontstaat er ruimte om naar je omgeving toe te laten zien wie Hij is en wat Hij in je leven doet. En dat is precies de bedoeling van goede werken: niet het aandragen van verdienstelijkheden van jezelf, maar het uitdragen van de goedheid van God! En dat is altijd goed, al is het nog lang niet volmaakt. Daar zul je Hem werkelijk mee eren, in plaats van beledigen.

Wie doet wat?

Je zult ontdekken op die manier, dat ten diepste God zelf hierin handelt. Als zijn goedheid tot je doordringt, word je een ander mens. Je gaat anders denken en handelen. Mensen om je heen ga je anders bekijken. Er ontstaat een diep verlangen om iets te doen voor hun behoud. Se wilt iets van God aan hen laten zien. Op allerlei manier komt dat te voorschijn, en op een gegeven moment sta je verbaasd over je zelf. Doe ik dat? Ja en nee. Het licht dat God doet schijnen in je hart, straakt naar buiten toe. Bij doet het, door jou.

Ander soort werk

Dat brengt met zich mee, dat de goede werken heel anders h e n uitpakken dan ik van plan was. Kijk naar Paulus: hij was van plan op tal van plaatsen het evangelie te brengen, maar meer dan eens werd hij door de Heilige Geest verhinderd. En waar hij kwam wilde hij veel mensen spreken, maar keer op keer werd hij opgesloten. Jarenlang heeft de grote apostel in de gevangenis gezeten! Zo had hij zich zijn goed werk bepaald niet voorgesteld. Maar hij heeft geleerd er genoeg mee te mmen, in het besef dat God altijd een positief gebruik maakt van zijn omstandigheden, al zijn die nog w beroerd.

Als Paulus zijn leven samenvat, schrijft hij, dat hij altijd in de druk is maar niet in het nauw, en raad verlegen maar niet radeloos, vervolgd maar niet verlaten, altijd het sterven van Jezus bij zich dragend opdat ook het leven van Jezus in hem tevoorschijn zal komen (2 Cor. 4:7-11).

Daar staat het, op een **manier** zoals **geen** mens zijn goede werken kan **verzinnen** of inrichten: God brengt **mij** in situaties, waardoor blijkt dat Hij in mij leeft. Dat **kan** wel eens heel moeilijk zijn, maar het is goed **voor** mijn omgeving **en** ook voluit tot zijn eer. En is het ook goed voor mijzelf? Dat kan ik niet altijd zo zien, maar uiteindelijk **aal** het **zeker** w zijn. **Ik** moet leren op Hem te bouwen, en niet op mijzelf.

Vertrouwen

Van veel belang is hierbij het vertrouwen, dat door het ontstaan van goede werken onze gerechtigheid in Christus **niet** wordt bewerkt, maar **ook** niet wordt geschaad. Maar al **te gemakkelijk kan** een **christen** denken, wanneer zijn leven instort, dat God tegen hem is. Dat hij uit de genade is gevallen of w. Door zulke gedachten komt een **mens** in grote **verwarring**.

Daarom zeggen wij in onze belijdenis, dat het geloof een onmisbaar uitgangspunt is voor goede werken. Eerst geloven! Eerst erop **vertrouwen**, dat God mij eeuwige gerechtigheid schenkt, enkel uit genade, alleen op grond van de verdienste van Christus (zondag 7 HC).

Op grond van dat vertrouwen weet je dan, als je levensweg op die van Paulus **gaat** lijken, dat God je niet aan het straffen is of aan het plagen. Je gerechtigheid staat niet op de tocht, die is door **jouw** werken niet tot stand gekomen en die zal door jouw tegenslagen ook niet instorten. **Maar** God wil zijn kracht in je leven **openbaren, zijn werk aan de mensen** laten zien. Dat is zijn goed werk in jouw leven, dat je zelf niet kon **verzinnen**. Hij doet de uiterlijke mens tot verval komen terwijl Hij de innerlijke mens van dag tot dag vernieuwt. In ieders leven doet Hij dat anders, maar ieder **maakt** het mee. Het is een leerproces van dag tot **dag**, om de kracht van Christus' opstanding in je leven te ervaren. En leerproces, **waarin** je omgeving mag **delen**.

Verlangen

Samenvattend: op deze wijze krijgen onze goede werken een andere **blikrichting**, een andere bron, een ander verloop. **Maar** dan ook een **ander resultaat!** Niet eeuwige twijfel, maar een groeiend verlangen. 'Gelovig ga ik, eigen zwakheid **voelend**,

en telkens meer moet ik uw kracht verstaan.

Toch rijst in mij een lied van overwinning,

ik bouw op U, en ga in uwe Naam.'

Ds. B. Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk van Zwolle-C.

uit de kerken

Beroepen te Almere (wijk West): G.J. Klapwijk te Doetinchem i.c.m. Doesburg.

Aangenomen naar Musselkanaal-Valthermond: J.A. Vos, kandidaat uit Kampen, die bedankte voor Lutten.

Toegelaten tot de dienst des Woords door de classis Hattern: H.D. Bondt, beroepen als predikant door Nunspeet.

Intrede

Op 12 september jl. werd ds. A.A. Kramer uit Gent (**België**) bevestigd door ds. A.L.Th. de Bruijne te Kampen.

Nieuw adres: Abelenlaan 8, 8024 CV Zwolle-Berkum, tel. werk: 038-4239820, privé 038-4238587.

Jubileum

Op 11 september jl. was het vijftig jaar geleden dat prof. D. Deddens in het ambt van predikant bevestigd werd. **Detmer** Deddens, geboren in 1923 te Brielle, studeerde aan de Theologische Hogeschool te Kam-

pen. Hij deed op 11 september 1949 intrede in Wetsinge-Sauwerd. Verder diende hij de gemeenten te **Marienberg** (1957) en Leeuwarden (1963). In 1979 werd hij benoemd tot hoogleraar in de ecclesiologische vakken aan de Theologische Universiteit te Kampen. Zijn inaugurele rede had als titel: *De verdwijnende ouderling - Het wegvalen van het ouderlingenambt in de congregationalistische kerken van Massachusetts*. Bij besteedde tijdens zijn hoogleraarschap speciale aandacht aan kerkrechtelijke ontwikkelingen bij puriteinen en gereformeerden. Hierover publiceerde hij in de gedenkboeken *Afscheiding*-Wederkeer, *Doleantie*-Wederkeer en *Vereniging in Wederkeer*. Deddens was onder meer preses van de generale synodes van Rotterdam-Delfshaven 1964-65, Amersfoort-West 1966 en 1967 en Hattern 1972-73.

Adreswijzigingen e.d.

Emmeloord * Diaconie: E.J. Bosma, Veluwelaan 23, 8302 KP Emmeloord (p. 86).

Groningen-Noord * Predikant: H. Venema, Saturnuslaan 29 (p. 25 en 39).

Surhuisterveen * Predikant: drs. R.J. Meijer, De Buizerd 21, 9231 KV Surhuisterveen (p. 59).

Ureterp * Bibliotheekcommissie: M. Zeilstra, Krúslings 15, 9247 EK Ureterp, tel. 0512-30242.9

Vlaardingen * Scriba: S.W.P. Verkade, Zuidbuurtseweg 2, 3133 KC Vlaardingen, tel. 0104359000; Postadres: Postbus 66, 3130 AB Vlaardingen; **Diaconie:** T.M. Hagestein, Dagpauwooghof 27, 3124 BE Schiedam, tel. 0104714726 (p. 147).

Zoetermeer * Effatha: Postbus 184, 2700 AD Zoetermeer, tel. 079-3294600, fax 079-3294600, teksttelefoon 079-3294666, **bezoek-**adres Zalkerbos 330, 2716 SK Zoetermeer.

NAAR EEN MEER ACTIVERENDE ZORGPLICHT

J. Westert

Kerk in orde

Dominee Uit het Boek, 33 jaar, is met emeritaat gegaan. De classis heeft, mede gelet op de medische rapporten ingestemd met de emeritaatsaanvraag. Gelukkig kennen de kerken een zorgplicht. Dominee Uit het Boek ontvangt een arbeidsongeschiktheidsuitkering volgens de regels van de VSE. Tot zijn 65^e en daarna ouderdomsemeritaat. De financiële consequenties voor de kerken zijn zo'n 2 miljoen. En ds Uit het Boek is niet de enige, die dit kan overkomen. De zorgplicht is vooral een inkomensvoorziening. Nodig en goed, maar die zorgplicht kent weinig activerende kenmerken. Zou de zorgplicht niet aangevuld moeten worden?

De geschiedenis van ds Uit het Boek is niet over rozen gegaan. Hij had een enthousiaste, maar moeizame start gemaakt in zijn gemeente. Meteen werd hij geconfronteerd met een aantal pastorale situaties, die hem veel energie hadden gekost. De voorbereiding van de preek vroeg meer tijd dan hij had verwacht. En noem maar op. De kerkenraad had hem geprobeerd te begeleiden en veel ruimte gegeven. Daar lag het niet aan, dat hij uiteindelijk was uitgevallen. Eerst een paar maanden, daarna had hij het weer geprobeerd, maar de lijn naar boven kreeg hij niet echt meer in de vingers. Opnieuw kreeg hij rust voorgeschreven en mocht heel langzaam weer gaan opbouwen. Het duurde lang. Dat gaf onvrede bij hem zelf en in de gemeente en kerkenraad verschenen signalen van ongeduld, want

het werk bleef liggen. Na ruim anderhalf jaar werd hem gevraagd om zich te laten begeleiden door een ARBO-arts. Vervolgens kwam het verzoek om zich te laten keuren en een WAZ-uitkering (Wet op de Arbeidsongeschiktheid voor Zelfstandigen) aan te vragen. Deze werd toegekend. Dat werkte niet stimulerend. Bovendien ontstond er een vervelende discussie over het begin van zijn ziekte. De ingangsdatum van zijn ziekte moest worden vastgesteld. Ds Uit het Boek kwam zichzelf tegen en merkte dat er ook een afstand p i d e tussen hemzelf, de kerkenraad en de gemeente. Hij stond zelf ook in een forse tweestrijd. Hij wilde zijn ambt zo graag uitoefenen, maar zijn fysieke toestand liet het simpelweg niet toe. Desondanks kwam de klap nog hard aan toen zijn kerkenraad besloot om

vervroegd emeritaat aan te vragen. Rationeel was daar niets mis mee, maar emotioneel raakte hem die beslissing fors. Met de emeritaatsaanvraag werd ingestemd. De medische rapporten gaven aan, dat uitoefening van het ambt er de komende jaren zeker niet inzat.

Uitkering

De kerkenraad had op p n d van de zorgplicht w voor gezorgd, dat ds Uit het Boek een arbeidsongeschiktheidsuitkering volgens de uitkeringsregels van de VSE kreeg. Voor zijn levensonderhoud kwam er een redelijke regeling. In begin-sel tot zijn 65^e. Daarna is er het ouderdomsemeritaat. Gelet op zijn jonge leeftijd kost dat de kerken veel. Op lifetime basis zo'n twee miljoen. Daar is niks mis mee. Dat is de zorgplicht, die de gereformeerde kerken op zich hebben genomen voor hun predikanten. Maar als ds Uit het Boek niet de enige blijkt te zijn, worden de consequenties ingrijpend en komen de vragen naar houdbaarheid van zo'n stelsel dichterbij.

Als relatieve buitenstaander stel je jezelf dan ook een aantal vragen. Wat is dat voor zorgplicht, waar vanaf de eerste ziektedag geen goede medische begeleiding, gericht op arbeidsgeschiktheid en reïntegratie is geregeld. De kerkenraad en de dominee moeten zelf die weg afwandelen. En na verloop van tijd worden er vragen gesteld en wordt er een oordeel van een medisch deskundige gevraagd. Maar dat is vaak meer gericht op het verkrijgen van een oordeel ten behoeve van de afkeuring, dan op een reïntegratietraject.

De classis stemt in met de emeritaatsaanvraag. Zij vervult daarin vooral een toetsende rol. De uitkeringsinstantie in verband met emeritaat (de VSE) keert gewoon uit indien de kerkelijke besluitvorming correct heeft plaats gehad. De uitkeringsduur is in beginsel onbeperkt. Ingevolge de WAZ wordt de predikant wel na verloop van tijd herkeurd. Dat leidt er ook toe, dat de mate van arbeidsongeschiktheid soms wordt bijgesteld en de predikant wordt geacht gangbaar werk te gaan zoeken. Als de WAZ-uitkering wordt verlaagd, wordt de bijdrage van de VSE verhoogd en verandert er voor de emerituspredikant niets. Het stelsel is derhalve weinig activerend.

Reïntegratie

Ds Uit het Boek is inmiddels vier jaar met vervroegd emeritaat. Hij is tot rust gekomen, en zou best weer een aantal dingen kunnen en willen. Alleen terug naar het ambt van predikant wordt hem afgeraden. Dat geeft psychisch onmiddellijk zoveel druk en stress, dat hij daar volgens zijn arts maar van af moet zien. Wat dan? Eigenlijk zou hij zich moeten laten omscholen en een reïntegratietraject moeten volgen. Elders zijn daar subsidie- en reïntegratietrajecten voor. De kerken kennen alleen een zorgplicht gericht op het levensonderhoud. Er is geen budget voor scholing, of begeleiding naar een andere werksituatie. Dat zou de moeite waard zijn. Ds Uit het Boek is te jong om niet in te investeren. Een budget voor scholing en reïntegratie van laten we zeggen f 25.000,- is veel. Maar het is een gering bedrag als je kijkt naar de mogelijke besparing op lifetime basis. Wat dat betreft is het van groot belang, dat de kerken nadenken over een activerender zorgplicht voor hun predikanten. Zorgplicht is meer dan zorg voor levensonderhoud, het moet ook gericht zijn op begeleiding bij het hervin-

den van een nieuwe levensopdracht. Hier ligt volgens mij een fors gat tussen de kerkelijke uitkeringspraktijk en de maatschappelijke.

Losmaking

In het voorval hierboven was er sprake van arbeidsongeschiktheid. Maar minstens zo vaak gaat het niet om arbeidsongeschiktheid, maar om losmaking. De predikant wordt losgemaakt, want de wederzijdse verhoudingen zijn niet meer vruchtbaar aan de opbouw van de gemeente. Stel, dat dominee Uit het Boek in dit traject was gekomen. Dan was er ongetwijfeld het volgende gebeurd. De classis had hem beroepbaar gesteld voor een jaar, met de verlengingsmogelijkheid van nog een jaar. De kerkenraad had een financiële overeenkomst met de predikant gesloten in verband met de zorg voor levensonderhoud. Laten we zeggen, gelet op leeftijd dienstjaren van ds Uit het Boek, voor een periode van ruim twee jaren. Het beroep komt niet. In zijn hart weet dominee Uit het Boek dat ook wel, maar hij heeft nauwelijks andere mogelijkheden en hoopt dat hij het ambt van predikant weer opnieuw mag uitoefenen. In de regelingen is soms een bedrag voor een test, voor scholing, of outplacement opgenomen. Maar omdat in beginsel een kerkelijke gemeente de kosten zelf moet dragen is dat vaak ook niet het geval. En als er al een vergoeding voor begeleiding is opgenomen, gaat het om bedragen, die niet veel verder komen dan enkele duizenden guldens. Dat is te weinig voor een traject van heroriëntatie en outplacement. De zorgplicht voor levensonderhoud is meestal redelijk goed geregeld. En dat is goed en conform de bedoeling van de kerkelijke regels. Maar ook hier geldt: de regelingen zijn nauwelijks activerend. De begeleiding naar het hervinden van een nieuwe plaats in het ambt of daarbuiten is niet echt aanwezig. En met een bedrag van en-

kele duizenden guldens in ieder geval niet professioneel. Ook hier geldt, dat de kerken gezamenlijk zich meer verantwoordelijk zouden moeten weten voor een activerend begeleidingstraject en op dit punt aan fondsvorming moeten doen. Bovendien zijn er gerichte afspraken nodig met een instelling, die maatwerktrajecten voor predikanten kan leveren. Ik pleit voor een bredere benadering van de zorgplicht. Er wordt nu veel energie en deskundigheid gestopt in trajecten, die uiteindelijk toch te vaak leiden tot beëindiging van de ambtsuitoefening, maar voor daarna is er eigenlijk niets. Dat is een te smalle visie op de zorgplicht.

Jan Westert is algemeen secretaris van het GMV

Tijdens de Schooldag
te Kampen

**Spectaculaire
aanbiedingen**

Zie Reformatie nr. 48
25 september 1999

'O LIEVE HEER, GEEF VREDE'

 lied van de week

In het Liedboek zijn drie liederen rond het thema 'vrede' opgenomen. Het **zijn** de liederen 'O Lieve Heer, geef vrede' (284), 'Geef vrede, Heer, geef vrede' (285) en 'Geef aan de wereld vrede, Heer' (286). **Alle drie de liederen zijn** in de selectie van 255 opgenomen en ze hebben **alle** drie een andere invalshoek. 'Geef vrede, Heer, geef vrede' was een jaar geleden lied van de week; 'O Lieve Heer, geef vrede' is dat op **zondag** 26 september a.s. Het lied is geschreven vanuit een invalshoek die vanouds een plaats had bij de **overgang** van zomer naar herfst.

'Vrede' is een **voluit** bijbels begrip. In talloze profetieën speelt het een rol. Niet voor niets wordt Jezus Christus Vrededorst genoemd (Jes.

Ook in **liturgische** teksten komt het thema 'vrede' **regelmatig** voor. Een voorbeeld vinden we in de bekende tekst **van** het Agnus Dei, **want dat sluit af** met de **zinsnede** 'Dona nobis pacem' - 'geef ons uw vrede'. Ook lied 286, 'Geef aan de wereld vrede, Heer', uit het Liedboek is er een voorbeeld van; de dichter, Maarten Luther, baseerde zich **bij** het **schrijven** van dit lied op een **6de/7de-eeuwse tekst**: 'Da pacem Domine' - 'Geef vrede, Heer'. Het lied van deze **week**, 'O lieve Heer, geef vrede', is echter van veel jonger datum. Het **verscheen** in 1963 in de liedbundel De Tale Kanaän van Willem Barnard. De titel die **het** lied **in** die uitgave kreeg, 'Da pacem', geeft echter aan dat de dichter aansluit bij de traditie. In het geval van lied 284 gaat het 'da pacem' terug op een oude **introïtus-antifoon**. Het **gaat om** de antifoon van de 18de zondag na

Pinksteren (eind september, begin oktober). In het latijn begint de antifoon met de woorden 'Da pacem', in het Nederlands luidt de tekst: '*Geef vrede, HEER, aan wie op U hun vertrouwen stellen, laat Uw profeten betrouwbaar worden bevonden; verhoor de gebeden van Uw knecht, van Uw volk Israël*'. De antifoontekst gaat terug **op** het apocriefe boek Jesus Sirach (36, 18); de **introïtuspsalm** is psalm 125 **dan-** wel 122.

Om het **geheel** nog duidelijker te **kunnen** plaatsen: de **18de** zondag na Pinksteren viel vanouds samen met de overgang van de zomer naar de herfst. In liturgisch opzicht betekende dit dat in de **komende periode**, **nl. de** herfst, de diensten in lezingen, gebeden en liederen **ste&** zouden inzoomen op de eindtijd en de wederkomst. Dat gegeven stelt de tekst van deze antifoon in een speciaal daglicht.

Tekst

De antifoontekst is **in** lied 284 in de eerste strofe terug te vinden: 'O **lieve Heer, geef vrede laan allen hier beneden / die uitzien naar uw feest, / opdat de mensen weten: / uw heilige profeten / zijn niet verblind geweest**'. Het lied is een gebed tot God om zijn beloften gestand te doen, **zodat** 'allen die uitzien naar uw feest' (str. 1) 'uw **land**' zullen betreden. En dat zal een 'land van vrede, / van melk en **honing zijn**' (str. 3).

De tekst verwijst niet **alleen** naar de in de profetieën verwoorde beloften (str. 1). Behalve de verwijzingen **uit** de strofe 1 en 3 naar de wederkomst en de nieuwe hemel en aarde ('uw feest', 'een land van melk en honing') **zien we** dat ook in strofe

2. Hier wordt het beeld opgeroepen van Christus' hogepriesterlijk werk (Hebr. 9, 24b) en de gebeden **van** alle heiligen (Opb. 6,9 en 8,3): 'O God voor wie verschijnen / **Christus** en al de zijnen, / **versmaad hun smeken niet!**'

Functie

Willem Barnard typeert dit lied in het Compendium als een 'naïeve tekst'. Daarin heeft hij in zekere zin gelijk; de **tekst** is eenvoudig, verwoordt geen ingewikkelde gedachten, theologiseert niet. Maar dat wil nog niet zeggen dat het hier om een simpel liedje gaat. Het **lied** ontleent zijn kracht vooral aan de context. En die moet goed zijn, wil dit lied tot zijn recht komen. Het lied heeft veel los te laten, **maar** doet **dat** slechts in **samenhang** met de context.

Er zijn **verschillende** mogelijkheden voor een **functioneel gebruik**. Een combinatie **met een** of meerdere lezingen ligt **voor** de hand. De lezingen **kunnen** dan genomen zijn uit oudtestamentische profetieën, maar evengoed uit Openbaring. Ook een combinatie met de voorbeden is een **goede** mogelijkheid. **Bijvoorbeeld** na een preek over een oudtestamentische **heilsprofetie**, maar evengoed in een **speciale gebedsdienst**. En dan is er natuurlijk het doel waarvoor **Barnard het lied** schreef: **als introïtuslied, aan het begin van de dienst**, een lied **dat** de specifieke gedachte tot uiting brengt die de gehele dienst zal kleuren.

Melodie

Barnard schreef het lied op de melodie van psalm 6. Het karakter van de melodie spreekt bij de uitstraling

284 O lieve Heer, geef vrede

wijze: Psalm 6

La forme des prieres et chantz
ecclesiastiques, Genève 1542

- 2 Doe onze ogen stralen,
doe ons het hart ophalen
aan blijdschap na verdriet;
o God voor wie verschijnen
Christus en al de zijnen,
versmaad hun smeken niet!
- 3 Verlos ons van den boze,
laat niet de goddelozen
op aarde koning zijn!
Laat ons uw land betreden,
dat zal een land van vrede
van melk en honing zijn!

W. Barnard, geb. 1920

van het lied een stevig woordje mee. De melodie is ingetogen maar krachtig. Meteen de eerste regel geeft haar een donkere kleur: het lage begin, de toonsherhaling, de beperkte omvang en het melisme (meer noten op één lettergreep) zijn daarvan de oorzaak. Vanaf regel twee komt daar een andere kleur bij: de melodie wordt hoger en daardoor helderder. Als je die twee elementen bij elkaar voegt, kom je tot een karakterisering als 'roepend

bidden'. Zo vullen tekst en melodie elkaar in dit lied op een prachtige manier aan.

¹ Introïtus: intochtslied; vanouds een psalm of een gedeelte van een psalm. De introïtus werd altijd gecombineerd met een antifoon oftewel keersvers die gezongen wordt voorafgaande aan de psalm en aan het slot. De antifoon heeft twee functies: enerzijds leidt het de zangtoon van de komende psalm in, anderzijds duidt het de betekenis van de psalm

A. de Heer-de Jong is musicus en publicist (kerk)muziek en liturgie. Zij woont te Amersfoort.

NBG-Plus

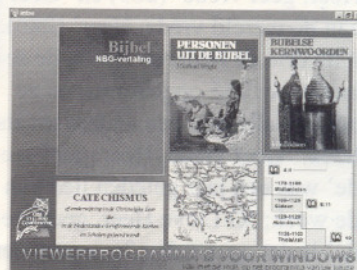
De NBG-Plus wordt inmiddels door veel gezinnen met plezier gebruikt. Wij kunnen u de NBG-Plus, die uitbreider is dan de concordantie, van harte aanbevelen.

De Heidelbergse Catechismus

De vragen en antwoorden met de honderden bijbeltekstverwijzingen maken het gebruik eenvoudig.

Bijbelse kernwoorden

Een digitaal woordenboek waarin belangrijke bijbelse kernwoorden zijn opgenomen.

Personen uit de Bijbel

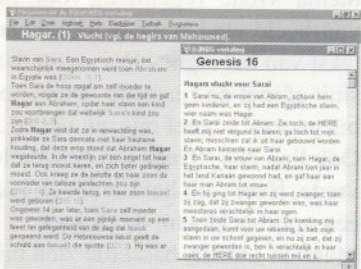
Een programma met meer dan 400 belangrijke persoonsnamen.

De zendingstreken van Paulus

Een programma met een fraaie kaart met bijbelse plaatsen die bij aanklikken de betreffende reizen van Paulus weergeven.

De Tijdbalken

Door zijn eenvoud handig, is het eenvoudige gebruik van de tijdbalken. Er zijn er drie: De Richteren, de koningen van Juda en de koningen van Israël.

De NBG-vertaling op deze CD-Rom met uitgebreide zoekfuncties geeft binnen enkele seconden de gevraagde teksten ter beschikking, zonder ingewikkelde handelingen. Het kopiëren van teksten naar een ander programma gaat zeer gemakkelijk. Eenvoudig kunt u uw eigen notities bewaren, bewerken en printen. Een programma dat u zonder poespas in staat stelt om bijbelteksten op een eenvoudige manier en efficiënte wijze te bestuderen.

Prijs f 150,-

**Uitgeverij
Oosterbaan & Le Cointre**

Postbus 25, 4460 AA Goes

Telefoon 0113-215591

VREDE, VRIJHEID, VADERLAND

H. Veldman

B boekbespreking

Onder bovenstaande **titel** heeft de vereniging 'Protestants Nederland' eind vorig jaar een bundel uitgegeven met 9 historische **studies** over de houding van de Nederlandse protestanten tegenover de Vrede van Munster (1648). Het is een voornaam boekwerk geworden, dat ook om een andere reden dan de herdenking van 350 jaar Vrede van Munster **werd** gepresenteerd: nl. het **75jarig bestaan** van de vereniging 'Protestants Nederland'. Geheel in de lijn van Psalm 78 **wil** dit boek de daden **van** God in en voor ons **vaderland** gedenken. **Naar** het oordeel **van** de **redactiecommissie** wordt in het Nederlandse **geschiedenisonderwijs** daar veel te weinig **aandacht** aan besteed.

De verschillende auteurs, onder hen historici als Van **Deursen**, Van der Zwaag, **Van** Lieburg en Bisschop, hebben grondig werk verricht. Iedere bijdrage steunt op onderzoek in bronnen en literatuur. A.Th. van Deursen schetst de positie van de **Nederlandse Republiek** in de eerste **helft** van de 17e eeuw en ziet in het einde van de godsdienstoorlogen in 1648 het **ebegin** van een nieuwe internationale rechtsorde, hoewel die al spoedig door de Franse Zonnekoning met **voeten** werd getreden. K. van der Zwaag gaat in zijn breed **gearmoteerde** bijdrage nader in op het bekende thema van de 'Motieven van de Opstand'; hij ziet een onlosmakelijk verband tussen de politieke en religieuze motieven in de strijd tegen de Spaanse macht. Met de verklaring dat de religie een (niet 'de') hoofdrol speelde, zet hij zich schrap tegen de secularisering van de Opstand. Ik denk trouwens dat er een groeiende consensus bestaat voor deze waardering. De neerlandicus en econoom C.R.

van den Berg bespreekt de houding **van** Oranje tegenover het **vrede** **desstreven** van de jaren '40 van de 17e eeuw. Terwijl stadhouder Frederik Hendrik op een gegeven moment 'om' is, wil zijn zoon **Willem II** graag zijn militair **vermogen** blijven inzetten. **Dus** lag er meteen bij de vrede van Munster een **binnenlands** conflict te smeulen **over** de **afdanking** van de **troepen** door de Staten-Generaal.

F.A. van Lieburg heeft voor de **hier** besproken bundel **wel** de meest omvangrijke studie geleverd: 'Predikanten in Munster en de vrede van de Christenheid'. Bij schetst een beeld **van** de omstandigheden **en** het werk van de twee uit Holland naar **Munster** meegekomen gereformeerde **predikanten**: Eleazar Lootius (Den Haag) en Arnoldus Teeckmannus (Zwijndrecht). Een punt **van** permanente zorg leek de angst voor het roomse Spanje en de schone schijn van Frankrijk. Uit het vaderland **komen** berichten over **tegenwerking** van de **vrede** **swil** uit een aantal steden in **Zeeland, Holland en Utrecht**. Toch **zetten** de politici door met hun uitgesproken **vrede** **swil**. Van Lieburgs bijdrage besluit met aandacht voor het doopsgezind **vrede** **getuigenis**.

De Nijmeegse kunsthistoricus C.L. Tümpel geeft een **beschrijving** van **Gerard ter Borchs** (bekende) schilderij van de Vrede van Munster dat in kleur is **afgedrukt** in het midden van het boek. **Journalist** Van As **vraagt** onze aandacht voor de 'eeuwige vrede' in penning en prent, terwijl neerlandicus De Gier let op de poëzie **betreffende** Munster. Historicus Bisschop beschrijft hoe in de honderd jaar na **Munster** de **meningen** van de **gereformeerden** (verdeeld) waren **m.b.t.** de **vrede** **swil**.

gedachte.

Journalist **Karels** besluit de reeks bijdragen met zijn visie op de rooms-katholieken en de gereformeerden inzake 'het bouwen en **breeken der Paapsche Kerk**'. Een zaak **dus** van broze vrijheid van godsdienst en van **moeilijk** te aanvaarden tolerantie. De auteur stelt: In 1648 begon een tendens om het publieke leven **te** zuiveren van **ongereformeerde** elementen. (p. 206).

Ik **kan** deze jubileumbundel **van** Protestants Nederland van harte aanbevelen als een zeer verantwoord geheel van historische studies, die daarbij ook nog een grote mate van leesbaarheid hebben.

N.a.v.: H.H.J. van As c.s. (red.), *Vrede, vrijheid, vaderland Nederlandse protestanten en de Vrede van Munster*. Uitgave van Vereniging Protestants Nederland, Geelkruid 74, 3068DV Rotterdam. ISBN 90 901 2146 3. Gebonden en royaal geïllustreerd; 222 bladzijden; prijs f 39,90.

Bijbelstudies.....

 de Bunschoter bv
drukkerij

Postbus 10 - 3750 GA Bunschoten-Spakenburg
Tel (033) 299 79 99 - Fax (033) 299 79 98

We kondigen hier kort enkele nieuw uitgekomen boeken aan. Mogelijk komt ons blad in een bredere bespreking op één of meer titels nader terug.

De Bijbel recht doen,
door Dr. Bert Loonstra.

Er is vandaag de dag sprake van een toenemende vervreemding van de Bijbel, ook binnen de kerken. Daarnaast krijgen we in het nieuwe bijbelonderzoek te maken met inzichten die afwijken van gangbare, klassieke opvattingen. In dit boek komt dr. Loonstra tot de conclusie dat bij deze ontwikkelingen de gereformeerde belijdenis over de Bijbel als schriftelijke openbaring van God wel kan standhouden. Deze uitgave kan worden beschouwd als een vervolg op *De geloofwaardigheid van de Bijbel* (1994), dat veel aandacht heeft gekregen en ook heftige reacties heeft opgeroepen. Uitgeverij Boekencentrum Zoetermeer, f 24,90 (146 blz.)

Op het gevaar af,
door Drs. K. Roest.

In dit boek heeft Kees Roest oog voor wat mensen bezielt die niet goed met zichzelf of anderen uit de voeten kunnen. Hij laat zien tot wat voor mogelijke en onmogelijke situaties dat kan leiden in het dagelijks leven. Voor het Nederlands Dagblad schreef de auteur zijn ervaringen uit zijn psychotherapeutische praktijk op onder de rubriek "Psyche". Dit boek bevat naast een aantal gloednieuwe columns een deel van de columns uit "Psyche" in bewerkte vorm. Uitgeverij Plateau Barneveld, f 19,75 (77 blz.)

Van kracht tot kracht, om een diepere beleving van het avondmaal,
door L.W. Smelt.

De vieringen van het Heilig Avondmaal zijn hoogtepunten voor zowel de gemeente als voor het individuele gemeentelid. Het is dan ook geen wonder dat veel gemeenteleden rond de viering van dit sacrament

steeds op zoek zijn naar stof tot overdenking en naar toerusting. Zij willen dit hoogtepunt dieper beleven.

Aan deze vraag naar stof tot overdenking wil de auteur met dit boek voldoen. In dagboekvorm bespreekt hij in drie weken het klassieke avondmaalsformulier. Ook geeft hij per dag een kort gebed en één of meer wagen om te overdenken of te bespreken.

Uitgeverij Boekencentrum Zoetermeer, f 9,90 (56 blz.)

Herbergzaamheid, pleegzorg en opvang van vreemdelingen in bijbels perspectief, door T. van der Schans, H. Vink en A. van de Pol. Het aantal allochtonen in onze samenleving neemt toe. Hoe moet onze houding ten opzichte van deze vreemdelingen zijn? Deze vraag wordt steeds nijpender wanneer ze ontheemd zijn en in moeilijke omstandigheden verkeren. Wat betekent dan de christelijke barmhartigheid?

In dit boek worden eerst enkele lijnen getrokken vanuit de Bijbel en de geschiedenis. Vervolgens wordt bezien wat dit betekent voor ons dagelijkse leven.

Uitgeverij Groen Heerenveen, f 27,50 (132 blz.)

Nieuw uitgekomen

Depressie en geloof,

door Drs. W.R. Scholte e.a.

Depressiviteit komt steeds vaker voor. Als één van de oorzaken wordt genoemd dat godsdienst voor steeds minder mensen betekenis heeft. Mensen raken daardoor stuurloos en functioneren steeds slechter. Maar ook binnen de kerk worstelen velen met depressiviteit. In deze bundel (GSEVReeks 40) worden oorzaken van depressies opgespoord en komt aan de orde wat de gevolgen van depressie zijn, onder andere voor het geloof en de geloofsbeleving. Kernvraag is: maakt geloof depressief of gaat er juist een anti-depressieve werking van uit?

Uitgeverij De Vuurbaak Barneveld, f 18,75 (112 blz.)

Dr. C. Trimp

KERK IN AANBOUW

Haar presentie en pretentie

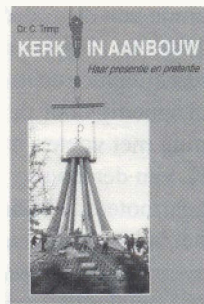
De groei van het Samen-opwegproces.
De toenemende invloed van de Evangelische Beweging. Hoe houden wij hieronder ons kerkelijk normbesef op peil?

288 pag., gebonden, f 30,-

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.
Postbus 25,4460 AA Goes, tel. 0113-215591

Christelijk leven: ja en nee

In De Wekker van 13 augustus schreef prof. dr. J. W. Maris over wat christelijk leven in de wereld betekent.

Het is de moeite **waard** ons te verdiepen in de manier **waarop** Calvijn over het christelijk leven heeft gesproken. **Dat** was in **wezen** altijd positief. Een christen is niet iemand die het eerst **en alleen** „nee” zegt. Hij zegt „ja”, **en alleen daarom is er een aantal situaties waar hij nee tegen zegt. Wie** dat negatief noemt, snapt er niet zo veel van. Wanneer iemand „nee” zegt tegen overspel, omdat hij snapt dat dat onmogelijk past bij de **liefde** voor en van zijn vrouw, moet hij dan negatief heten?

Geen nee zonder ja

Calvijn heeft heel wat over het christelijke leven gezegd. Voor hem was duidelijk, dat al bij de schepping van de mens het hoogste **wat** hij in zijn leven genieten mocht, niet stopte bij de heerlijkheid van de schepping die hem omgaf, maar steeds te **maken** had met de kennis van de Schepper die hem liefhad. De **zonde** heeft de **mens een ongezonde concentratie gegeven op de dingen van de wereld, zodat God wordt vergeten. Van nature** zijn we geneigd tot een slaafse liefde voor de wereld. We **zoeken** bevrediging van onze verlangens **op** deze aarde, **en we komen** daar zelf onmogelijk van los. Dat is waarom de Here **Jesus** bij zijn ontmoeting met de rijke jongeling zei hoe **moeilijk** het **is voor** een rijke om het koninkrijk der hemelen binnen te **gaan**. Anders wordt het alleen **wanneer** een mens door wedergeboorte verbonden wordt met Christus. **Geheiligd worden in de gemeenschap met de Heiland betekent losgemaakt worden**

van de slavernij van de wereld Het is een geschenk van Zijn genade, dat de heerschappij van de dingen van de tegenwoordige wereld wordt ingeruild voor de band van het geloof in Christus, voor de kennis van Hem die ons een ander leven doet kennen, en een nieuw uitzicht op het toekomstige leven. **It** is onmogelijk zwaar voor een **mens** om zich in eigen kracht los te maken van zijn liefde voor de tegenwoordige wereld die **hem** zo bij de **din-gen** van de Here God vandaan houdt. Vandaar dat het geheim van een leven als christen in **deze** wereld niet gelegen is in het volgen van **een** aantal regels en wettische normen. Wanneer het beeld **van een** calvinist wordt getekend als een **keurslijf** van een sobere levensstijl, van hard **werken**, **natuurlijk** betrouwbaar **en** degelijk zijn, **maar vooral niet genieten van** het goede van het leven, **dan** klopt daar erg weinig van, omdat het voornaamste ontbreekt. **Waarschijnlijk** hebben heel wat calvinisten daar wel aanleiding voor gegeven. Want wat is de bron van dit christelijk leven? Het geloof! Het geloof dat ons **aardse leven doet wortelen in de hemelse Here**, dat ons deel geeft **aan** het hemelse leven van Christus. Het geloof maakt het een werkelijkheid, dat we op hetzelfde moment dat we in deze wereld leven ook thuis zijn in de hemel. Het gaat in dit **alles** om de gemeenschap met **Christus. In** Hem vinden we de bronnen van werkelijk leven. Een calvinistische levenshouding nastreven is dwaasheid in optima forma wanneer die niet deze positieve bron heeft, van de genadige gemeenschap met Christus door de Heilige Geest. De Here God houdt ons immers

niet zijn wetten voor, die inderdaad nogal eens „**nee**” zeggen, zonder dat Hij de **rijkdom** van dit evangelie als een geschenk aan **ons hart** legt.

Geen ja zonder nee

(...)

Waar het alles op uitkomt is de eenheid van het leven. **Is er in ons leven sen zodanig „ja” tegen de Here Christus aanwezig dat het consequenties** heeft? Weten we van de liefde van de Heilige Geest in ons hart die ons de werkelijkheid doet kennen van **een** thuis zijn in de wereld van onze God? En heeft dat **dan** een uitstraling die voor onszelf en voor anderen herkenbaar is? **Ons „ja” zal dan nooit zonder „nee” zijn. Maar het zal herkenbaar zijn als „ja”.**

Niet wettisch, maar evangelisch. Zonder twijfel is dat calvinistisch. Daar **is** dan nog heel wat bij te bespreken, bijvoorbeeld over de betekenis van de **wet van God in** het dagelijks leven. **En** over het mogen genieten van het goede leven met Gods zegeningen!

Waar het mij nu om ging was het nog eens neerzetten van dat **oude adagium**: wel **in** – niet van. Niet als een harnas, maar als een gevolg van herkenbare liefde. Die **daarom nee kan zeggen** met een **vrolijk** hart.

Zorg voor dieren

De Hervormde predikant J. G. Schenderling promoveerde enkele maanden geleden op het onderwerp Mens en dier **in theologisch perspectief: In Confessioneel** van 5 augustus vertelt hij iets over zijn studie. Eerst heeft hij zich beziggehouden met een aantal Bijbelteksten en Bijbelbegrippen.

Dorsende os

Uit dat onderzoek kwam als algemene ethische richtlijn naar voren, dat de mens dieren mag **gebruiken**, maar dat **hij** daarbij de natuurlijke behoeften en capaciteiten van dieren moet respecteren. Een **mooi** voorbeeld van **deze** algemene tendens in de Bijbel is het gebod dat men 'een **dorsende** os niet **mag** muilbanden' (Deut. 25:4) **Men** ziet het plaatje vov zich: een os loopt rond op de dorsvloer **en** **trapt** met zijn hoeven de graankorrels los van de halmen. Uiteraard heeft zo'n os de neiging om wat van het **koren** op te eten onder het dorsen. Daarom legden veel boeren in de Oudheid hun dieren een muilband om, want de neiging van het **dier** levert de boer schade op. Maar een boer in Israël mag dat niet! De os **mag** zijn natuurlijke **aan-**drang en behoefte volgen, ook al is dat schadelijk **voor** de boer. Aan deze en andere **Bijbelpassages** kan men dus de algemene ethische **norm** ontleenen, dat **de natuurlijke gedragspatronen en behoeften van het dier een grens stellen aan het gebruik van dieren**. Wat mij betreft **mag** deze algemene richtlijn ter

sprake gebracht worden in de actuele discussies over **kalverboxen**, **leg-batterijen** en **varkensschuren**!

Theologen

Ook de grote theologen van de christelijke traditie hebben zich zonder uitzondering tegen het misbruik en de mishandeling van dieren verzet. Ik geef in mijn boek uitvoerig het standpunt van Thomas **van Aquino** weer, maar ik had evengoed **Augustinus**, **Luther** of **Barth** als voorbeeld kunnen nemen. Allen hebben zich verzet **tegen** wreedheid tegenover **dieren**. De verwijten van de **dieractivisten** aan het adres van de christelijke traditie **zijn** dus in **zijn** algemeenheid onjuist. Wel moet worden toegegeven, dat de rooms-katholieke **moraaltheologen** uit de eerste helft van deze **eeuw** het lijden van dieren sterk bagatelliseerden. Hen valt te verwijten, dat ze **misbruik** van dieren in de **hand** hebben gewerkt. Gelukkig gaat het bij deze theologen slechts om een **nevenstroom** in de traditie, naast de **hoofdstroom** die wreedheid tegenover dieren afwees.

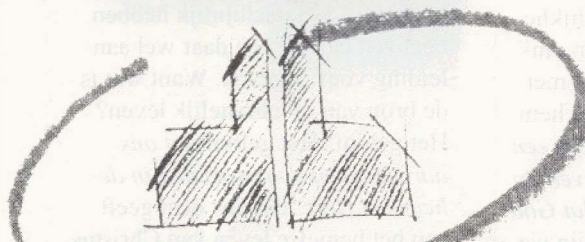
Geen radicaal activisme

De christelijke kerken moeten-daarom zij aan zij staan met de **dieren-beschermingsbeweging** als het gaat om de bevordering van het welzijn en de gezondheid van dieren. Vanuit de christelijke ethiek moet men het standpunt van **de radicale dier-**activisten echter afwijzen, wanneer zij het doden van dieren als moreel laakbaar bestempelen. Vanuit de christelijke antropologie (leer over de **mens**) kunnen **mens** en dier immers nooit gelijkgesteld worden. De mens maakt een unieke levensgeschiedenis door en maakt deel uit van een omvangrijk sociaal netwerk. En, nog belangrijker, de **mens** staat in een persoonlijk relatie tot God. Daarom behoort het leven van een **mens** onaantastbaar te zijn. Datzelfde geldt niet voor het dierlijke leven, mits men de **dood** snel en pijnloos tot stand brengt.

Zuchtende schepping

Terugkijkend kan ik **zeggen** dat het onderwerp niet alleen boeiend is, maar ook van groot belang voor gelovigen in deze tijd. Want het kan een gelovige niet koud laten als 'de

donatus

Verzekert
van Avonomaalstel tot Zadeldak
alles onder uw kerkelijk dak!

Verzekerd zijn bij Donatus is een geruststellend gevoel.
Al sinds 1825 dé verzekeraar voor uw kerkelijke eigendommen,
maar ook voor al uw andere verzekeringsaangelegenheden.
Vraag vrijblijvend onze brochure of offerte of maak een afspraak voor
een vrijblijvend persoonlijk gesprek.

Postbus 500
5240 AM Rosmalen

Hoff van Hollantlaan 8
Tel. 073 5221700 - Fax 073 5221717

GELOOFWAARDIG VERZEKERD

ganse schepping in al haar delen zucht' (Rom. 8:22). En daarom moeten consumenten, **producenten** (boeren) en de overheid zich **samen** inspannen **voor** de verbetering van het lot van dieren.

Is God wel bereikbaar?

In **contacten** met ongelovigen blijkt dat de **vragen naar het bestaan van God** en naar de **verzoening van de zonde** vandaag niet sterk **meer** spelen. Dat stelt H.P. **Medema in Koers** van 27 augustus in de bespreking van een nieuw apologetisch Amerikaans boek van **Chuck Colson**.

Deze beide vragen krijgen niet meer de aandacht die zij vroeger hadden, **omdat** er voor de **eenentwintigste-eeuwse mens** (die is er al, jawel) een vraag tussen **geschoven** is. Deze vraag: **is God überhaupt** wel bereikbaar? Als **dat** niet zo is, dan komt de kwestie **helemaal** niet aan de orde of Hij wel **bestaat**, **want** al is dat het geval, dat helpt me **dan niets**. En dan ga je niet eens nadenken over de vraag of je wel in **zijn** nabijheid mag **komen**, want **als er helemaal** niet zoiets is **als zijn nabijheid**, dan kan je dat **allemaal vergeten**.

Zeshonderd bladzijden debat met de **grote religies en filosofieën** van deze tijd, de **denksystemen** en de **godsdiensten**, **zullen naar mijn uiterst** bescheiden **mening** gladjes wegstromen **over de rillende mgen** of de **koude kieren van de generatie** voor wie dit allemaal niet meer hoeft. De angst **waarmee** zij leeft is er veel te diep voor: het is de **huiver voor de** (wals Nietzsche zei) met een **spons weggeveegde horizon**, waardoor wij alle kanten op vallen, links, rechts, boven, beneden, **zonder dat er iemand is die ons opvangt**. Misschien bestaat Hij wel. Maar het **maakt niets uit als alle lijnen naar Hem zijn afgekapt**.

Als ik deze discussie afwijs, heeft dat **volstrekt** niets te maken met een capitulatie voor het postmodernisme. Na een **van zijn toespraken** had ik kort gelegenheid met **Colson** hierover te spreken, en hij wees

erop dat hij daarover juist in zijn boek geschreven heeft, door uiteen te zetten **dat** postmoderne **denkers** de notie van absolute waarheid verwerpen, en dat **Schaeffer** dat in zijn tijd al had voorzien.

Dat is ook zo, en in dat **opzicht** kan het **christendom nooit op** postmoderne wijze **worden geïnterpreteerd**, noch kunnen wij compromissen sluiten op postmoderne basis. De waarheid van God en de waarheid van Christus blijven onomstotelijk vaststaan. Maar dat is het **punt niet**. Hoe moet je aan iemand uitleggen **dut iets waar is, als dat ware hem volstrekt onbereikbaar lijkt?** Dat gaat best, het is met kracht van argumenten misschien best **doenlijk**, maar hij zal al tijdens de eerste zin

ophouden met luisteren.

Waarom zou je luisteren naar een betoog over het bestaan en de hoedanigheden **van de** als je niet gelooft dat het **mogelijk** is of zinnig dat hemellichaam ooit te bereiken? Dit is wat wij zullen moeten doen. Niet **een** ander evangelie verkondigen, **want** er is geen ander; en al zou er een engel uit de **hemel komen** die een ander evangelie zou verkondigen, die zij vervloekt! **Maar wel: bij het begin beginnen, en het begin is dat het Woord was, en dat het vlees werd en tot om gekomen** is, zoals Johannes ons **zegt**: „Niemand heeft ooit God **aanschouwd**; & eniggeboren **Zoon** die in de schoot van de Vader is, Die heeft Hem verklaard”.

R.H. Keegstra

Sporen van de wederkomst van Jezus Christus

- Is het duizendjarige rijk aanstaande?
- Wie zijn de zeven engelen?
- Hebben de getallen en perioden in Openbaring nog een bijzondere betekenis?
- Hoe zal het met de kerk zijn tijdens de wederkomst van Christus?

In deze uitgave met meer dan 350 gespreksvragen, geeft R.H. Keegstra zijn visie op het bijbelboek Openbaring van Johannes.

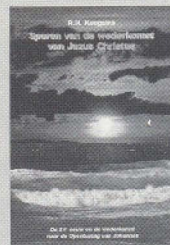
174 pag., ing., f 17,50

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25, 4460 AA Goes, tel. 0113-215591

Ds. J. Van Amstel

Is het evangelisch?

Opvallend is de groei van evangelische gemeenten. Het enthousiasme, de vrolijkheid in de samenkomsten hebben op velen een aantrekkingskracht. Nogal wat jongeren, worden erdoor geraakt en beïnvloed. Ze hebben het gevoel dat in die kringen een spontanere geloofsbeleving is waar te nemen. Maar is alles wel evangelisch wat zich als evangelisch aandient?

Ing. 64 pag., f 10,-

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25, 4460 AA Goes, tel. 0113-215591

OP EEN KLEIN STATIONNETJE...

Piet G.B. de Vries

De trein is door Berkel – of eigenlijk al door Ommen – in beweging gezet. En die trein loopt door. Maar de dienstregeling vraagt nog om bijstelling. Er komen wat stations bij, het tempo wordt wat teruggenomen, maar de eindbestemming blijft: een verantwoorde bundel gezangen waaruit de gemeente Gods lof in deze nieuwtestamentische tijd breeduit kan bezingen.

Ongeveer in deze woorden vatte de voorzitter van commissie 3, ds. H.J. Messelink, de voorstellen samen die vanuit de commissie ter synodetafel lagen omtrent de gezangen. In deze tweede week na het reces was eerst een algemene discussie gehouden over dit onderwerp, en daarna, vrijdag, kwamen de eerste concrete voorstellen ter tafel. Wat deze symboliek inhoudt hoop ik hieronder uit te kunnen leggen.

Bezwaren

Zoals bekend lag er voor de commissie die dit onderwerp in p — feuille had, een pak werk te &. Niet alleen een stevig rapport van deputaten, vergezeld van een voortgangsrapport, maar ook een ruime 350 brieven van kerkenraden en particulieren die dit onderwerp hadden aangegrepen voor een, vaak kritische, reactie. Hoe deze te wegen was een van de moeilijkste onderdelen van de klus.

Voorop staat dat het gezangenproject niet gestopt wordt. Er bestaat behoefte aan gezangen, aldus de

voorstellen, en die behoefte is rechtmatig. Natuurlijk kun je Gods lof ook bezingen vanuit de Psalmen, heel goed zelfs, maar je moet dan toch altijd een vertaalslag maken van & oudtestamentische context naar de nieuwtestamentische vervulling. De kerk mag liederen maken en hebben die ook de openbaarde werkelijkheid van het NT in al zijn aspecten bezingt. Daarom: de behoefte mag er zijn, is rechtmatig.

Nu heeft Berkel afgesproken, dat deputaten aan het werk moeten gaan met dit project. Hun was op-

gedragen om op korte termijn met een ruime bundel te komen die in bovengenoemde behoefte voorziet. Deze gezangen konden dan in de kerken worden getoetst op hun bruikbaarheid en, na een positief resultaat, door de synode worden opgenomen in een bundel. Tegen deze wijze van handelen waren veel bezwaren gericht. Er staat immers in de KO artikel 67 dat slechts gezongen wordt wat door de synode is vrijgegeven. Nu moest er gezongen worden wat deputaten hebben vrijgegeven.

Leusden was van oordeel dat uit artikel 67 KO niet direct afgeleid kan worden dat deze wijze van beproeven onjuist is. Om met prof. Te Velde te spreken: je overvraagt artikel 67 KO daarmee. Deze doet geen uitspraak over de manier waarop de kerken komen tot het opstellen van een nieuwe gezangenbundel. Dat is een kant. Anderzijds overwoog de synode dat dit punt wel heel veel commotie in de kerken had teweeggebracht. Ze was van mening dat ze, in het belang van het mooie project waarmee we bezig zijn, deze onrust niet zomaar naast zich neer kon leggen. Besloten werd daarom de werkwijze in dit opzicht te herzien. Dat houdt in dat nu afgesproken is dat de synode zelf gezangen vrijgeeft voor toetsing in de eredienst.

Verscheidene verzoeken om revisie werden voorts afgewezen. Veel brieven schrijvers waren van mening dat Berkel eigenmachtig en ongeannueerd te werk was gegaan aan deputaten een blanco cheque had gegeven. Leusden ging met deze bezwaren niet mee. Aan de opdracht: de kerken te dienen met

een ruime bundel, gaat een tweetal andere vooraf, waarin uitdrukkelijk aandacht gevraagd wordt voor zorgvuldigheid en verantwoording. Deze zorgvuldigheid is voor Leusden ook reden om te zeggen dat dus bezwaren als zou de eredienst op deze wijze ontheilgd worden afge-
wezen moeten worden.

Discussie

Al in de algemene ronde was duidelijk geworden dat ook binnen de synode zelf de meningen niet overal parallel liepen. Er kwam een voorstel om het punt van de gezangen aan de vrijheid van de kerken over te laten, dat overigens door de preses als materieel onontvankelijk werd gekwalificeerd (best jammer trouwens, 't was best een goed stuk, al zeg ik het zelf...). De voor-
naamste kritiek op de voorstellen van de commissie richtte zich op de interpretatie van artikel 67. De di. De Boer en Bouwsma stelden voor de bezwaren tegen Berkel als zou de afgesproken werkwijze in strijd zijn met artikel 67 KO, afte wijzen. Immers, aldus de indieners, er is hier slechts een werkwijze afgesproken. Bovendien, dat de synode deputaten aanwijst voor de uitvoering van haar taken is in overeenstemming met de KO, artikel 49. Een tweede bezwaar tegen de voorstellen was het argument dat nu door Leusden de dynamiek uit het project werd gehaald. De afspraak was dat deputaten met voorstellen komen. Dat kan, bij wijze van spreken, elke maand. Nu moet de synode weer eerst vergaderen voor er nieuwe liederen gezongen kunnen worden, wat een vertraging inbouwt van drie jaar. Concreet: eventuele Lieder uit de E&R-bundel kunnen nu niet, stel dat ze geselecteerd worden door deputaten, gezongen worden voordat de volgende synode vergaderd heeft.

Concreet

Tot zover een kleine intro in de bezwaren, en de discussie binnen en

de reactie van de synode daarop. Wat het nu concreet in gaat houden is nog niet voor de volle honderd procent te zeggen, maar zal toch wezenlijk niet veel verschillen van het volgende.

In de komende week zullen nog een aantal deelonderwerpen rondom de gezangen de revue passeren, onder andere de verantwoording van deputaten. Vervolgens komen waarschijnlijk een 120 gezangen aanbod, die de synode zal vrijgeven voor gebruik. Wat er dan vervolgens met de overgebleven 135 gaat gebeuren, is nog onzeker, evenals welke vervolgoedracht nu precies aan deputaten zal worden gegeven. Waar verwachting zal deze generaal-synodale goedkeuring van & gezangen plaats vinden in een uitgestelde vergaderweek, ergens begin december.

NGK

Gezangen vormden niet het enige moeilijke onderwerp deze week. Aan de orde was ook de relatie met de Nederlands Gereformeerde Kerken. Daartoe was – voor het eerst – ook een afvaardiging van deze kerken ter vergadering. Ds. Smouter voerde namens hen het woord. Tijdens de vergadering was & spanning goed voelbaar. Gevoelens van onmacht, van verdriet, van: waarom vinden we elkaar nu niet – alles was tegenwoordig.

De commissie stelde voor "met verdriet en teleurstelling uit te spreken dat de aangewezen verhinderingen (dat wil zeggen op de zaken waarover & afgelopen jaren met elkaar gesproken is en waarover geen overeenstemming kon worden bereikt, dV) door de Landelijke Vergadering in D o m 1998 van de Nederlandse Gereformeerde Kerken niet zijn weggenomen en dat daardoor geen basis is gelegd voor samsprekingen met de NGK op lmdelijk niveau, die gericht zijn op kerkelijke eenheid. Tegen dit voorstel rezen wel wat bezwaren. Voor-
naamste argument daartegen was

dat het nu op dit moment nog veel te vroeg is om tot zo'n uitspraak te komen. Als je samen deze geschiedenis hebt, kost het veel tijd om onderling vertrouwen weer te herwinnen. Ds. Hendriks, die namens de deputaten sprak, kon zich in deze benadering niet vinden. Zijns inziens is en was er geen sprake van een gebrek aan onderling vertrouwen, maar ligt w gewoon een wezenlijk verschil tussen beide kerken. En waar dat verschil ligt, is duidelijk. Waar de vrijgemaakte kerken predikanten en ambtsdragers binden aan de belijdenis middels een ondertekeningsformulier, gebeurt dat binnen de NGK niet. Daardoor is de binding daar veel kleiner, en wordt ook onvoldoende opgetreden tegen mensen die publicaties doen die strijdig zijn met de bijbelse leer zoals die in de belijdenisgeschriften is verwoord. Het contact helemaal afbreken achtte de vergadering echter ook ongewenst. Deputaten hebben dan ook de opdracht gekregen om – eventueel samen met de Christelijke Gereformeerde Kerken – een ontmoeting (die overigens best kan bestaan uit 10 vergaderingen) te organiseren met de NGK. Taak is om de besluiten die de NGK hebben genomen tijdens hm Landelijke Vergadering in Doorn verder door te spitten en om de uitspraak van Leusden nader toe te lichten. Maar, zoals het ND terecht kopte, de contacten worden op een laag pitje gezet, en ze zijn, vanwege het gebrek aan overeenstemming op de genoemde punten, niet gericht op kerkelijke eenheid.

Overleg

In het kielzog van de bespreking van de NGK behandelde de synode het voorstel om te komen tot een Interkerkelijk Overleg. Aansluiting bij de COGG (Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte) is, m geven deputaten aan, niet mogelijk gebleken. Wel is het verstandig om met de kerken waarmee we veel gemeenschappelijk hebben, voeling te

houden. Om in de termen van ds. P.H. van der Laan te spreken: deputaten moeten de radar vormen waarop allerlei **ontwikkelingen** in andere kerken en kerkgenootschappen zichtbaar worden. Tevens moeten **zij** de Gereformeerde Kerken **vrijgemaakt** in beeld brengen bij anderen. Toegegeven, en de commissie was de eerste die het deed, de opdracht is tamelijk vaag. Het is ook niet de bedoeling dat nu, via een sluipweg, er toch gesprekken richting kerkelijke eenheid op gang komen. Of dat er nu maatschappelijke en ethische standpunten door de 'Gereformeerde Gezindte' op tafel worden gelegd. Nee, het is een onderzoek of "het mogelijk is om te **komen** tot een overlegorgaan waarin gesprekspartners namens verschillende kerken en **groeperingen** van gereformeerde belijdenis elkaar ontmoeten om informatie over de geestelijke **ontwikkelingen** in **elkaars** gemeenschappen uit te wisselen en te bespreken". Zo, hoort u ook eens hoe een synode besluit eruit ziet...

Eredienst

Na de al behandelde onderwerpen Orde van Dienst C (aangenomen) en het **Ordinarium** (afgewezen) was **het** nu de beurt aan de voorstellen inzake de **avondmaalsformulieren**. De **synode was** met de **deputaten van** mening dat het goed is als er meer **variatie komt** rond de **avondmaalsviering**. Deze variatie klemmt te meer, daar het volgens de synode aanbeveling verdient vaker samen avondmaal te vieren. Nu zijn er twee formulieren – **het** lange en het korte – die verder qua inhoud **tame-**lijk identiek zijn. De bedoelde variatie zit dan ook niet alleen in de lengte, maar ook in de **accentverschillen**. In het ene **formulier** wordt sterk de nadruk gelegd op het **gedachtenisaspect** van het avondmaal, terwijl in **het** andere de nadruk ligt op het **samen** als gemeenschap vieren van het avondmaal. Naast deze **formulieren** werd, via een aangenomen **minderheidsvoorstel**, ook het

formulier van dr. A.N. **Hendriks** vrijgegeven, hoewel **ook** de indieners van het voorstel zelf van mening waren dat het **taalkleed** daarvan wel wat verouderd was. Maar de synode **vertrouwt** er kennelijk op dat wanneer over enige tijd alle formulieren taalkundig nog eens door de molen gaan, dit **formulier** toch een waardevolle aanvulling kan **zijn**.

Tot slot nog enkele kleine puntjes rond de liturgie:

De kerken wordt gewezen op de mogelijkheid om een **aantal** nieuwe **melodieën** te gebruiken voor **het** votum, het Onze Vader en de Ge-
loofsbelijdenis van Nicea. Hiermee is niet gezegd dat andere melodieën niet gebruikt mogen worden.

Er komen enkele nieuwe **formulier-gebeden** die passen in Orde van Dienst C.

Er komt voorlopig nog **geen** nieuwe formulier voor de Openbare Ge-
loofsbelijdenis.

De synode heeft uitgesproken dat de tweede dienst op de zondag een eigen karakter mag ontvangen, bijv. in de **vorm** van een leerdienst. **Voor** de **invulling daarvan** krijgen deputaten een **vervolgopdracht** mee.

THUK

De hele herstructurering van de universiteit was al door de synode goedgekeurd. Ter vergadering kon nu ook de nieuwe secretaris, H. Lamberink, voorgesteld worden. Hij **krijgt, samen** met de rector en niet te vergeten het college van curatoren, de komende jaren een aardig stukje werk te verzetten. Maar ja, daar worden ze tenslotte voor betaald, tenminste, die secretaris en de rector. Want niet alleen moet de **herstructurering** nog worden afgerond, ook moet duidelijk gekeken gaan worden naar de toekomstige financiering van de universiteit. Voorop staat, aldus Leusden, dat de zelfstandigheid **van** de school niet in gevaar komt. Maar dat houdt niet per definitie in dat je **geen** enkele vorm **van** subsidie zou kunnen aan-

vaarden. En wie aan de **inkomsten-**kant geen mogelijkheden meer ziet, zal naar de **uitgavenkant** moeten **kijken**: er **ligt** dus ook een opdracht om te kijken naar de mogelijkheden **tot** verruiming en flexibilisering van de leeropdracht van de docen-
ten, naar de duur en omvang van de dienstverbanden, naar de mogelijk-
heid toekomstige vacatures eventueel intern te vervullen enz.

Groot Nieuws Bijbel

Tot slot de **tekst** van het besluit over de Groot Nieuws Bijbel. De PS Noord-Holland had **gevraagd** deze te **mogen gebruiken** (de uitgaven van 1996 **wel** te verstaan), in afwachting van de nieuwe vertaling die **eerst** in 2004 op z'n vroegst te verwachten is. Nu, vrijgeven ging de synode net iets te ver. Wel werd besloten "in afwachting van een kerkelijk besluit inzake de Nieuwe Bijbelvertaling", het **gebruik** van de bijbelvertaling GNB '96 in **bijzon-**dere situaties over te laten aan de verantwoordelijkheid van de plaatselijke kerk".

Heeft u wel eens
overwogen om een
abonnement op
De Reformatie
te nemen?

Bel 0113 - 21 55 91

